

El catalanisme que no coneixem

Lluís Duran

1-Com era el catalanisme d'abans de 1930?

Els proposo un recorregut mirant de veure el moviment catalanista sencer, no les seves parts, i entendre'l des dels plantejaments i activitats. Pensant sovint que no parlem d'un procés llunyà, malgrat tot, sinó dels antecedents de les nostres vides com a expressió de voluntat col·lectiva.

Acotem aquesta data final, 1930, perquè inicia el que semblava un camí de construcció nacional, amb l'autonomia durant la república, i l'inici del sistema nacional de partits actual. En tot cas, és el més desconegut, el que ens queda més llunyà, però és el fundacional.

És una societat en un país molt diferent (més agrícola, un illot industrial dins de l'estat, molt mal comunicat, amb poca immigració, amb unes condicions de vida molt dures, amb constant alteració política i guerres civils, alçaments populars i cops militars sovintejats).

Si el miréssim d'una llambregada veuríem un moviment catalanista:

- Abrandat (cants, banderes, actes d'afirmació, cançons, poemes patriòtics), que destaca que els moviments nacionalistes necessiten afirmació joiosa també.
- No només estructurat amb partits.
- Arrelat a la societat, amb múltiples entitats de barri o grups activistes amb molta musculatura i poca carn.
- En creixement, amb confiança i amb feina feta, millorada passa a passa.
- Un moviment ambivalent, actiu en la política, en la cultura en un sentit ampli, en l'Església, en les arts, en l'esport, etc.

Què volia aconseguir el catalanisme?

La voluntat d'assolir la defensa dels interessos morals i materials de Catalunya, una forma de govern propi (indefinit), la no dependència de les forces polítiques centralistes, defensar, unificar i dignificar la llengua, construir una cultura catalana moderna, una Espanya nova, dinàmica i oberta, per tant respectuosa amb el que representava Catalunya (els qui creien que s'hi podia viure fora eren molt pocs), però sempre amb la voluntat de la mínima ingerència espanyola en els afers catalans, fer lleis per a catalans, executades per catalans.

No era tan important la formulació concreta institucional final (autonomia particular, una Catalunya sobirana des d'una monarquia dual recuperant l'esperit anterior a

1714, estat català de la república federal...).

Un moviment que es va descobrint: el territori, el passat, el caràcter col·lectiu, l'estat de la llengua, quin concepte el defineix, com pot actuar. Un procés dinàmic, que va definint un model, que no s'estableix d'antuvi, poc a poc. En els primers anys a les palpentes.

2- Quines bases i elements l'originen?

El catalanisme polític aconsegueix "tancar l'operació", a partir del darrer terç del segle XIX, d'un conjunt d'elements esparsos que ell pot aplegar i impulsar, iniciatives i tendències que han anat sortint al llarg del segle XVIII i sobretot el XIX.

La defensa del Dret civil davant dels intents d'uniformització; recuperació de la història, des del llevat romàntic, d'expansió, llibertat, sobirania i grandesa; reivindicació de la llengua i la literatura; defensar uns interessos econòmics determinats, diferents de la resta de l'estat (proteccionisme per a la indústria); "manar a casa", perquè "nosaltres no ho farem pitjor que els pòtols que ens governen"; defensar un "geni" o caràcter col·lectiu, que es creia útil pel present i la creació de riquesa i es podia arribar a perdre i s'imposava l'abúlia castellana.

La ferotge resistència a l'estat espanyol (tres guerres civils protagonitzades pels exèrcits carlins, revoltes liberals i estat de guerra decretats per les autoritats). L'expansió del centralisme provoca la reacció a quelcom que es veu sovint inútil i imposat.

3- Quines fases el defineixen; fases no excloents:

- La prepartidista, que desconfia dels mitjans de participació de la Restauració i s'abasté d'aquesta política corrompuda, d'anar-se definint i posicionant, des de la consciència de no ser gaire cosa, amb la competència de carlins i federals sobre els primers catalanistes, la importància inicial de l'excursionisme i de l'orfeonisme; i les primeres organitzacions polítiques però no partidistes com Centre Català, Lliga de Catalunya, Unió Catalanista (Bases de Manresa), l'inici de la reivindicació de escola catalana per part de Francesc Flos i Calcat, les discussions sobre llengua i la seva normativització, els Jocs Florals i l'eclosió del modernisme. Els seus homes: Valentí Almirall, Àngel Guimerà, Josep Torras i Bages, Lluís Millet.

- La política (1898-1905): d'aprofitar la primera clivella de l'estat (la fi de l'imperi espanyol) per bastir les primeres organitzacions polítiques electorals: la Lliga Regionalista i el Centre Nacionalista Republicà, però també crear la fàbrica de nacionalistes que va ser el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. Els seus homes: Enric Prat de la Riba, Francesc Cambó, Jaume Carner.

- L'expansiva (1905-1909): Solidaritat Catalana, generalització del moviment, noucentisme i creació de l'acadèmia catalana l'Institut d'Estudis Catalans. Els seus homes: Pompeu Fabra.

- La institucional (1909-1923): Mancomunitat, crisi de la Lliga: amb la creació i creixement d'Acció Catalana, Federació Democràtica Nacionalista-Estat Català, Unió Socialista de Catalunya, expansió de l'escola catalana. Els seus homes: Folguera, Bofill i Mates, Antoni Rovira i Virgili, Manuel Serra i Moret.
- La primera maltempsada, la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930): resistència cultural amb el suport d'una edició i d'una premsa al carrer en català, creació del mite Macià i confluència esquerra i nacionalisme. Els seus homes: Macià.

4- L'evolució del moviment a grans gambades

Tornem-lo a mirar de bell nou, com a resum:

- Avançar a les palpenes i créixer, tant per la voluntat com per l'obra feta amb qualitat.
- Amb els límits de no topiar frontalment amb l'estat i d'integrar la classe obrera.
- Començar l'assaig del poder propi (Mancomunitat), millorar i modernitzar el país i la llengua (l'ús social no era cap problema).
- Suportar la dictadura de Primo de Rivera i sortir-ne més enfortits.

l ara proposo no definir, sinó començar la comparació entre el passat i una certa manera de present.

5- Les formes d'entendre el catalanisme en aquest període

Els mots que hem oblidat: "Renaixença" (reconstrucció nacional), "ànima nacional" (identitat nacional), "catalanització" (normalització lingüística).

Un que podem perdre: "pàtria".

Un que ha canviat "raça" (ètnia, col·lectiu amb unes característiques comunes, sense cap voluntat totalitària), especialment des de 1945.

Com definir el catalanisme i els catalanistes?

Què abarca el concepte catalanisme en aquest període?

Una adhesió prou completa a la idea (el compromís personal associatiu, en el lleure, en els hàbits culturals, en l'estètica personal...); un estat d'opinió que es manifesta en la unitat; per alguns una preocupació per una moral col·lectiva i individual (un caràcter); la millor forma de fer-se una cultura per a la millora personal.

Un moviment d'afirmació nacional, un alçament, en molts camps...

El fil roig (conductor) de la major part dels partits catalans, amb prou àmbits de

coincidència i d'unitat, malgrat la diversitat.

6- Ahir i avui (una comparació)

- Més efusiu i sentimental (abans).
- Amb una intensa i clara activitat cultural (abans).
- Més segur d'ell mateix i més decidit (abans).
- Creixement popular, d'un perímetre més insegur, però més atractiu i inclusiu (abans).
- Un moviment que feia confiança en unes idees simples, però més encara en les persones que les encarnaven (pratians, cambonistes, macianistes, fabrians...) (abans).
- Un catalanisme que pensa en diferents escenaris per assolir l'hegemonia: un desplegament nacional, cultural, per fer una societat estable i cívica, una administració pública eficient i amatent, polítiques socials que integrin la massa treballadora al país (abans).
- El gran repte d'integrar la classe obrera (abans).
- Una societat més homogènia ètnicament, però més tensa socialment (abans).
- Dubitatiu, menys confiat en les pròpies forces (ara).
- Institucionalitzat, d'un perímetre més segur (ara).
- Exclusivament polititzat (ara).
- El gran repte d'integrar la immigració (ara).

7- Síntesi

- Un moviment que no ha triomfat, ni en la política perquè no ha assolit la garantia de continuïtat, l'estat català; ni en la cultura, perquè la llengua té moltes amenaces i poques garanties de normalitat plena.
- Un moviment del qual no en coneixem ni l'amplada ni la qualitat (elevada, sòlida).
- Un moviment, com a representació d'una nació a la recerca d'ella mateixa i la llibertat, que ha estat posat en qüestió permanentment, a voltes per l'ús de la violència pel franquisme, però també per altres vies pel progressisme cosmopolita, pels partits espanyols d'esquerres i de dretes i massivament per l'opinió pública espanyola.

- Un moviment que, des de 1936 a 1975, vol ser esborrat del mapa o minoritzat. Amb un atac “por tierra, mar y aire”, com és que pot subsistir? No només per l'atac extern, sinó per la desmoralització interna des de 1936-1939.
- Un moviment que ha patit l'acció totalitària de veure esborrada la memòria col·lectiva. Primer per interès aliè i després per inèrcia i deixadesa pròpia. Per això hem de fer actes com aquest.
- La consciència nacional (emprar arreu el català, conèixer el país, la història, la tradició, la literatura, l'art catalans, col·laborar en l'obra nacional, llegir i comprar llibres i premsa catalana) és llevat per independència avui, com ho era en aquest període?

8- Oració pels difunts

La història del catalanisme en el seu conjunt ha perdut massa llençols, deixint-me en forma d'homenatge a tanta feina esmerçada al servei de tots nosaltres, retre'ls un petit homenatge:

Palestra, organització formativa de joves; Pomells de Joventut, una bona obra cada dia per Déu i la Pàtria; Nostra Parla, defensora de la llengua arreu dels PPCC; Nosaltres Sols!, els partidaris de l'opció irlandesa de la revolta armada contra el domini espanyol; Unió Jurídica Catalana, en defensa del dret civil i del català a la Justícia; Federació de Joves Cristians l'apostolat abrandat dels joves catalans; entitats nacionalistes de joves activistes de barri com Joventut Pàtria Nova, Joventut La Falç, Els Néts dels Almogàvers; la Joventut Nacionalista de la Lliga, l'escola de quadres de la Lliga; Acció Catalana, el pretès centre de la democràcia nacional; la Lliga, el seny i la crítica, però la preparació; Els Montserratins; Unió Catalanista, els fundadors de l'ideal de la unitat per servir la nació; Unió Socialista, la via socialista per Catalunya; la Protectora de l'Ensenyança Catalana, l'apòstol del nostre model escolar d'ara; el CADCI, l'entitat dels joves dependents que volien millorar ells per millorar Catalunya; les joventuts i els catalanistes de tota mena de moltes viles i ciutats (Joventut Republicana a Lleida; l'Escut Emporità a la Bisbal; Catalunya Vella a Vic; l'Ateneu Nacionalista del Districte VIè, el Casal d'Esquerra “Estat Català”...).

Un munt de publicacions addictes (els diaris *La Publicitat*, culte, nacionalista i liberal; *El Poble Català*, d'esquerres i nacionalista; *La Veu de Catalunya*, l'òrgan i l'organització del catalanisme conservador, farcida de bons col·laboradors; *El Matí*, diari dels catòlics patriotes oberts als signes dels temps; *La Humanitat*, òrgan d'ERC; *Xut*, la crònica esportiva setmanal; *La Dona Catalana*, un referent d'elegància i revista per a la dona; *Esplai*, un magazine català i moderat obert al món; *En Patufet*, una escola catalana a cada casa i un sac de rialles per a grans i xics; *La Paraula Cristiana*, l'expressió escrita d'una intel·lectualitat catòlica...).